

Vol. 11 | Issue. 41 | 2024 |

<https://andishehsiyasi.ri-khomeini.ac.ir>

<https://doi.org/10.22034/jpti.2025.462500.1378>

Components of Efficiency in Ayatollah Khamenei's Thought

Morteza Moazemi Goudarzi

Master's degree in Political Thought in Islam, Imam Khomeini and Islamic Revolution Research Institute, Tehran, Iran (Corresponding Author)

mmg1405@chmail.ir

Seyed Sadr al-Din Mousavi

Associate Professor, Department of Political Thought in Islam, Imam Khomeini & Islamic Revolution Research Institute, Tehran, Iran.

sadrmoosavi@gmail.com

Article Info	Abstract
<p>Article Type: Research Article</p> <p>Received: 2024 /09 / 14</p> <p>Revised: 2024 /10 / 09</p> <p>Accepted: 2024 /10 / 16</p> <p>Published Online: 2024 /10 / 21</p>	<p>Effectiveness is one of the important topics in the field of politics. A political system, regardless of its ideology and worldview, strives to demonstrate its effectiveness—especially to the society it governs and to the international community—in order to consolidate its political survival. This study attempts to scientifically examine the concept of effectiveness in Islamic political thought, with an emphasis on the viewpoint of the Leader of the Islamic Republic of Iran, Ayatollah Khamenei.</p> <p>The specific objectives of this research are to identify the characteristics of political effectiveness in the Islamic Republic of Iran from Ayatollah Khamenei's perspective, which can serve as a basis for policymaking. Various theories of effectiveness exist, including: modernization theory, Marxist perspective, functionalism, structuralism, success theory, popular satisfaction theory, practical theory, duty theory, systems theory, and discretionary theory. This study critiques these theories and attempts to explore the concept through a combined theoretical approach.</p> <p>The research method is qualitative, using thematic analysis. The findings reveal a network of themes in the Leader's statements concerning five key indicators of effectiveness:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Proper understanding of demands and requests from the political system, 2. Definition of goals aligned with these demands and moving toward those ultimate goals, 3. The capability of political forces and agents to advance the goals and remove obstacles, 4. Existence of appropriate structures for advancing the goals, 5. Shared values and consensus upon them. <p>Keywords: Component, Effectiveness, Thought, Ayatollah Khamenei, Iran</p>

دوره ۱۱ | شماره ۴۱ | پاییز ۱۴۰۳

<https://doi.org/10.22034/jpti.2025.462500.1378>

<https://andishehsiyasi.ri-khomeini.ac.ir>

مؤلفه‌های کارآمدی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای^۱

مرتضی معظمی گودرزی

کارشناسی ارشد اندیشه سیاسی در اسلام، پژوهشکده امام خمینی^(س) و انقلاب اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
mng1405@chmail.ir

سیدصدرالدین موسوی^۲

دانشیار گروه اندیشه سیاسی در اسلام، پژوهشکده امام خمینی^(س) و انقلاب اسلامی، تهران، ایران.
sadrmoosavi@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	<p>کارآمدی یکی از مباحث مهم در حوزه سیاست است. یک نظام سیاسی با هر ایدئولوژی و جهان‌بینی تلاش دارد تا با کارآمد نشان دادن خود خصوصاً به جامعه مورد حکمرانی و جوامع بین‌المللی، بقای سیاسی خود را تثبیت کند. در این پژوهش تلاش شده است مفهوم کارآمدی در اندیشه سیاسی اسلام با تأکید بر دیدگاه رهبر جمهوری اسلامی ایران - آیت‌الله خامنه‌ای - مورد بررسی علمی قرار گیرد. اهداف خاص این پژوهش، شناخت ویژگی‌های کارآمدی سیاسی نظام جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای است که می‌تواند مبنای سیاست‌گذاری قرار گیرد. نظریه‌های مختلفی در مورد کارآمدی وجود دارد که می‌توان به: نظریه نوسازی، نگرش مارکسیستی، رویکرد کارکردگرایی، رویکرد ساختارگرایی، نظریه توفیق، تئوری رضایت مردم، نظریه عملی، نظریه انجام تکلیف، نظریه سیستمی و نظریه مختار اشاره کرد. در این پژوهش ضمن نقد این نظریه‌ها تلاش شده است تا با یک نظریه ترکیبی این مفهوم مورد بررسی قرار گیرد. روش این پژوهش کیفی و روش تحلیل مضمون است و یافته‌های این پژوهش کشف شبکه مضامین در سخنان رهبری در خصوص شاخص‌های پنج‌گانه کارآمدی شامل: فهم مناسب از تقاضاها و درخواست‌ها از سیستم سیاسی، تعریف اهداف متناسب با تقاضاها و حرکت به سمت آن اهداف (اهداف غائی)، توانمندی نیروها و کارگزاران سیاسی در پیشبرد اهداف و رفع موانع، وجود ساختارهای مناسب برای پیشبرد اهداف، ارزش‌های مشترک و اجماع بر آن‌هاست.</p> <p>کلیدواژه‌ها: مؤلفه، کارآمدی، اندیشه، آیت‌الله خامنه‌ای، ایران.</p>
تاریخ دریافت:	
۱۴۰۳/۰۶/۲۴	
تاریخ بازنگری:	
۱۴۰۳/۰۷/۱۸	
تاریخ پذیرش:	
۱۴۰۳/۰۷/۲۵	
انتشار آنلاین:	
۱۴۰۳/۰۷/۳۰	
صفحات:	
۱۰۹-۱۳۸	

۱. این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد «مفهوم کارآمدی در اندیشه سیاسی اسلام با تأکید بر دیدگاه رهبری جمهوری اسلامی ایران آیت‌الله خامنه‌ای» ارائه شده در پژوهشکده امام خمینی^(س) و انقلاب اسلامی در سال ۱۴۰۰ است.

در چند دهه گذشته با ایجاد دیدگاه دهکده جهانی و از طرفی قدرت‌نمایی سیاسی بین ابرقدرت‌های جهانی و تلاش آن‌ها برای اصطلاحاً یارکشی جهانی، با وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ در ایران با رهبری امام خمینی که با شعار اسلام‌گرایی شروع و منجر به تشکیل حکومت جمهوری اسلامی در ایران شد، آن‌هم ایرانی که از دیدگاه ژئوپلیتیک و قرار داشتن در منطقه خاورمیانه که شاه‌رگ اقتصادی دنیای شرق و غرب بود، عملاً موجب یک انقلاب سیاسی و جرقه در ذهن کشورهای منطقه به‌خصوص ملل اسلامی حوزه غرب آسیا شد که در صورت اشاعه این انقلاب، عملاً منافع سیاسی و به‌خصوص اقتصادی یا حتی بقای کشورهای ابرقدرت با توجه به اتکای خاص آن‌ها به انرژی فسیلی که غالب آن در منطقه غرب آسیا به‌ویژه کشورهای مسلمان‌نشین است و همچنین خطر اشاعه اندیشه سیاسی رهایی‌بخش اسلام در مقابل اندیشه‌های مادی‌گرای آن‌ها به‌نوعی در خطر فروپاشی واقع می‌شد؛ از این رو از ابتدای شروع این انقلاب، جامعه جهانی به سرکردگی چند ابرقدرت علاوه بر تمسک به تمامی حربه‌های سخت و نرم و با هدف براندازی انقلاب اسلامی، با سرمایه‌گذاری ویژه بر جنگ رسانه‌ای، هدف خود را متمرکز بر ناکارآمد معرفی کردن حکومت دینی به‌خصوص ناتوان جلوه دادن دین مبین اسلام در حوزه حکومت‌داری نموده‌اند. در صورت موفقیت در این حوزه هم بحث جنبش‌های اسلام‌گرایی در جهان تضعیف خواهد شد و هم حکومت اسلامی ایران دچار اضمحلال می‌گردد. در این پژوهش تلاش شده است به این پرسش پاسخ داده شود: مفهوم کارآمدی سیاسی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای چگونه تعریف شده و چه ویژگی‌ها و الزاماتی دارد؟ لذا ابتدا مفهوم کارآمدی در اندیشه‌های سیاسی و مکاتب فکری غیر اسلامی مورد تحلیل و سپس این مفهوم در اندیشه سیاسی اسلامی از زاویه دیدگاه رهبر انقلاب که در این حکومت در جایگاه رهبری دینی است با تحلیل بیانات ایشان مورد واکاوی علمی قرار گیرد تا در نهایت به هدف اصلی این تحقیق که تبیین مفهوم کارآمدی در اندیشه سیاسی اسلام با تأکید بر دیدگاه رهبر انقلاب است، رسید تا بتوان کارآمدی اندیشه سیاسی اسلام را در مقابل مکاتب فکری غیر اسلامی مورد قضاوت واقعی قرارداد.

روش مورد استفاده در این پژوهش، تحلیل مضمون به روش (شبکه مضامین) خواهد بود.

روش تحلیل مضمون روشی است که می‌تواند از دل متن، مضامین مهمی که در آن نهفته است را آشکار نماید این روش که یکی از پایه‌ای‌ترین روش‌های کیفی است می‌تواند در تحقیقات مختلف علوم سیاسی به کار گرفته شود (درخشه، افتخاری و ردادی، ۱۳۹۴، ص. ۷۰).

۱. پیشینه پژوهش

مریم نظامی در پایان‌نامه خود با موضوع «کارآمدی و نظام جمهوری اسلامی ایران» (۱۳۹۵) برای پاسخ به سؤالات تحقیق، به بررسی وضعیت دوران ریاست جمهوری دولت‌های هاشمی رفسنجانی، خاتمی و احمدی‌نژاد در بُعد کارآمدی در حوزه‌های استقلال و آزادی سیاسی پرداخته و در نتیجه گیری نهایی معتقد است که هر دولت تنها توانسته یکی از مؤلفه‌های کارآمدی را تأمین کند و کارآمدی در تمام حوزه‌ها محقق نشده است.

شفیعی‌فر و قربانی در مقاله «تعاملات کارآمدی و مشروعیت نظام‌های سیاسی» (۱۳۹۵) نتیجه گرفته‌اند که تعامل کارآمدی و مشروعیت نظام‌های سیاسی از مهم‌ترین مکانیسم‌های حفظ، استمرار و تقویت حکومت‌هاست که هرگونه کم‌توجهی یا بی‌توجهی به تعامل و ارتباط این دو می‌تواند تبعات و پیامدهای جبران‌ناپذیر سیاسی و امنیتی به بار آورد. کارآمدی و مشروعیت نظام‌های سیاسی در ارتباط و قوام‌بخشی متقابل به سر می‌برند و از سوی دیگر تقویت و ارتقای کارآمدی بر رضایت شهروندان و در نتیجه افزایش مقبولیت حکومت نزد شهروندان در تقویت مشروعیت یک حکومت مؤثر است.

پرچمی و جلالی نیز در مقاله «بررسی عوامل مؤثر بر کارآمدی سیاسی دولت‌ها در منطقه غرب آسیا» (۱۳۹۵) معتقدند دولت‌ها به منظور رسیدن به کارآمدی باید در گام اول مانع از گسترش فساد و استفاده از قدرت عمومی برای منافع خصوصی شوند، برای این منظور باید اقداماتی جهت کاهش فساد در بین مسئولان ایجاد شود و گام بعدی را افزایش کیفیت مقررات عنوان کرده که مصداق آن را کنترل قیمت‌ها و تسهیل تجارت به‌عنوان راهکار مطرح کرده‌اند و در نهایت معتقدند پاسخگویی دولت به افکار عمومی باعث ارتقای کارآمدی دولت‌ها خواهد شد.

اخوان کاظمی نیز در مقاله «مقارنه جایگاه کارآمدی در نظریات توسعه غربی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت» (۱۳۹۳) معتقد است شاخص سازی برای مفهوم کارآمدی در فرهنگ

غرب دارای یک فرمول قطعی و صددرصد نیست و برحسب مقتضیات زمان، مکان و تحولات عرصه‌های مختلف تغییرپذیر است و مدل توسعه هر کشور خاص همان کشور است و در مجموع نباید نظریه‌های غربی را در این زمینه کاملاً بی‌عیب دانست و ضرورت دارد برای شاخص‌سازی کارآمدی برای الگوی اسلامی و ایرانی باید شاخص‌هایی با این الگو طراحی نمود، هرچند می‌توان برای طرح این الگو از نظریات غربی هم کمک گرفت؛ ولی باید آن‌ها را بومی‌سازی نمود.

احمدی در رسالهٔ دکتری خود تحت عنوان «بایسته‌های کارآمدی سیاسی در نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر مؤلفه‌های بنیادین اندیشهٔ علوی» (۱۳۹۶) عقیده دارد در بررسی اندیشهٔ علوی تعداد ۲۶ شاخصه به‌عنوان مؤلفه‌های نظری در حوزه کارآمدی نظام سیاسی استخراج شده که شامل: خردورزی و فرزاندگی، عدالت محوری، شایسته‌سالاری، نظارت و کنترل، قانون‌مداری و ضابطه‌مندی، حق محوری، صداقت، اعتدال و میانه‌روی، ساده زیستی، زمامدار، امانت‌داری، مسئولیت‌شناسی، پایبندی به تعهدات، عاقبت‌اندیشی، زمانه‌شناسی، مجرب‌گزینی، انتقادپذیری، مشورت، تقوا، همسویی هدف و وسیله، عدم استبداد، تشویق نیکوکار و تنبیه خطاکار، حاکمیت‌گفتمان، مردم‌داری، دانش‌محوری، پاسخگویی، اصلاحات داخلی و برنامه‌ریزی؛ نهایتاً از آنجا که ماهیت هر نظام سیاسی با هم تفاوت دارد و نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس مبانی اسلامی برخلاف نظام‌های سیاسی دیگر این نوع حکومت مجاز نیست از هر روشی برای رسیدن به هدفش استفاده کند. پژوهش حاضر بر مؤلفه‌های کارآمدی از دید رهبر انقلاب تمرکز دارد و با پژوهش‌های فوق متفاوت است.

۲. اهمیت پژوهش

اهمیت این تحقیق در اثبات توانمندی اندیشهٔ سیاسی اسلام در امر حکومت‌داری است و تعیین شاخص‌های معینی برای مفهوم کارآمدی از دیدگاه رهبر انقلاب، می‌تواند در دفاع از کارآمدی حکومت دینی و آسیب‌شناسی آن در ایران بسیار با اهمیت بوده و همچنین می‌تواند موجب شفافیت اندیشهٔ نظام جمهوری اسلامی ایران در بحث کارآمدی و توان حکومت‌داری شود. از همه مهم‌تر موجب روشن شدن اذهان دانشجویان حوزهٔ سیاست و پاسخگویی به ابهامات موجود در بحث کارآمدی سیاسی نظام جمهوری اسلامی ایران در اندیشهٔ اسلامی

گردد. در این تحقیق، دیدگاه عملی رهبر انقلاب به صورت تخصصی مورد تجزیه و تحلیل واقع قرار گرفته و نتایج به صورت مستند برای اثبات کارآمدی سیاسی اندیشه اسلامی و تأیید توانمندی اندیشه سیاسی اسلامی قابل بهره‌برداری خواهد بود.

۳. تعریف مفاهیم

۳-۱. کارآمدی

از نظر لغوی کلمه کارآمدی معادل واژه لاتین (effectiveness) است و در متون انگلیسی با این تعبیر از آن یاد می‌کنند. این اصطلاح در زبان فارسی به تأثیر، سودمندی، اثربخشی، کارایی و فایده ترجمه شده است (جعفری، ۱۳۷۷، ج ۱، ص. ۵۲) کارآمد آن است که کارها را به نحوی انجام دهد، کارآمدی؛ درخور بودن، به کار آمدن، مورد استعمال یافتن، مفید بودن، خدمت کردن است (دهخدا، ۱۳۷۷، ص. ۳۸۶)؛ کارآمدی معمولاً به همراه کارایی به کار برده می‌شود، کارآمدی با واژگانی مانند، اثربخشی، تقرب به هدف، مترادف است (زاهدی، الوانی و فقهی، ۱۳۸۳، ص. ۱۱۱).

ابوالحمد کارآمدی را مترادف «کارایی یا قاطعیت سیاسی» می‌داند و در تعریف آن می‌گوید: کارایی انجام اقداماتی است که از آن راه بیشترین بازده و بهره را با کمترین کوشش، رنج و خشونت بتوان به دست آورد، نظام سیاسی وقتی کارایی دارد که بتواند وظیفه‌هایی را که بیشتر حکومت شوندگان از آن انتظار دارند، انجام دهد و وظیفه اصلی یک نظام سیاسی پشتیبانی همه‌جانبه از زندگی فردی، سیاسی، اجتماعی، مادی و معنوی همه شهروندان به‌ویژه پاسداری از امنیت، آسایش آنان در اجتماع است (ابوالحمد، ۱۳۷۰، ص. ۲۴۷).

۳-۱-۱. رویکردها و نظریه‌های مختلف در مورد کارآمدی

در خصوص کارآمدی نظرات مختلفی وجود دارد که از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

کارآمدی در نظریه نوسازی: از نظریاتی که می‌توان مفهوم کارآمدی را در آن تبیین نمود نظریه نوسازی است. این نظریه نظامی را دارای ویژگی کارآمدی می‌داند که به نوعی در مسیر خطی توسعه به سبک و سیاق توسعه غربی گرایش دارد. اصطلاح لاتین «مدرنیزاسیون» در

ادبیات فارسی، معادل‌هایی چون نوسازی، مدرن شدن، نوین‌سازی و... است. این مفهوم از کلمه لاتین مدّا به معنی همین حالا یا هم‌اکنون گرفته شده که بعد از جنگ جهانی دوم در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ به‌عنوان رویکردی غالب در ادبیات علوم اجتماعی مطرح شده است (از کیا، ۱۳۸۱، ص. ۸۷)؛ این نظریه و نظریه‌پردازان آن معتقدند که جوامع اصولاً به دو دسته تقسیم می‌شوند: جوامع توسعه‌یافته و جوامع توسعه‌نیافته. جوامعی که در حالت توسعه‌نیافتگی و واپس‌ماندگی هستند دارای نظام‌هایی ناکارآمد هستند؛ زیرا نتوانسته‌اند به مرحله‌ای از توسعه و پیشرفت دست پیدا کنند. در این دیدگاه اعتقاد بر این است که جوامع اروپایی و غربی با موفقیت در دستیابی به توسعه توانسته‌اند خود را به‌صورت نظام‌هایی کارآمد مطرح کنند. بر این اساس مفهوم کارآمدی در تعریف نظام و دولت به سبک جوامع لیبرال دموکراسی نهفته است.

کارآمدی در نگرش مارکسیستی: در نگرش مارکسیستی عموماً نظام کارآمد در مفهوم تاریخی آن وجود نداشته است. تاریخ سرشار است از ظلم‌ها و ستم‌هایی است که سرمایه‌داران بر زحمتکشان روا داشته‌اند. مرکز ثقل و کانون اصلی نظریات مارکسیستی را مفهوم طبقه تشکیل می‌دهد. در مکتب مارکسیستی مبارزه میان گروه مالک و طبقه زحمتکش سراسر تاریخ را تبیین می‌کند. بر اساس نظریات مارکسیست‌ها، نظامی کارآمد است که علاوه بر از بین بردن طبقات متخاصم، پس از مرحله گذار دیکتاتوری پرولتاریا و سوسیالیستی بتواند مرحله بهترین کمونیسیم و برقراری نظام فاقد طبقه را محقق سازد؛ بنابراین ویژگی اصلی نظام کارآمد در نظریه مارکسیستی چیزی جز از بین بردن فرایند استثمار و همچنین نابودی طبقه سرمایه‌دار و مالک نیست.

کارآمدی در نظریه توفیق: بنابر نظریه توفیق هر سازمانی برای تحقق هدف یا اهداف معینی به وجود می‌آید و برای ارزیابی کارآمدی باید اساس محاسبه را توفیقات نهایی آن سازمان دانست و روش‌های نیل به هدف داخلی در امر کارآمدی ندارد؛ آنچه نهایت به حساب می‌آید آخر خط است؛ برای مثال، اگر سازمان، یک شرکت تجاری یا تولیدی باشد؛ هدف،

1. Modo

2. Goal-Attainment

حداکثر نمودن سود آن شرکت خواهد بود و اگر سازمان، ارتش در حال جنگ یک کشور تلقی شود، هدف نهایی پیروزی در جنگ و تسلیم نمودن دشمن خواهد بود. در این نظریه، ملاک سنجش کارآمدی، توفیقات نهایی است و روش‌ها دخلی در کارآمدی ندارند. اشکال این تئوری در این است که: معیار دقیقی برای اندازه‌گیری میزان توفیق غالباً در دست نیست. اهداف قابل اندازه‌گیری نیستند، پایان دوره که بتوان توفیق نهایی را در آن سنجید، مبهم است (ذوعلم، ۱۳۸۵، ص. ۱۱۷).

رویکرد کارکردگرایی: کارکردگرایی رویکردی است که کارکرد هر پدیده و سیستم را در عرصه اجتماعی مورد مطالعه قرار می‌دهد؛ دیدگاهی نظری است که رویدادهای اجتماعی را به بهترین وجه برحسب کارکردهایی که انجام می‌دهند (کمک به دوام و بقای جامعه) مطالعه می‌کند (گیدنز، ۱۳۸۷، ص. ۸۰۰). در این رویکرد انسان به‌عنوان یک عضو از جامعه دارای نقش وظایفی است که در نهایت منجر به حفظ کلیت جامعه و حفظ پایداری وضعیت زندگی اجتماعی دستخوش تغییر می‌شود.

رویکرد ساختارگرایی: مدینه فاضله جامعه‌ای را ترسیم می‌کند که در آن بر پایه خرد حکومت می‌کنند و آرمان‌های آنان دوری از گناه، تباهی و هرگونه فساد است. اگر کارآمدی نظام سیاسی را بر اساس دیدگاه کلان و در درون مرزهای یک کشور تعریف کنیم با امری سروکار خواهیم داشت که در تک‌تک افراد آن کشور تجلی یافته است، یعنی کارآمدی نهادینه‌شده نظام در همه ارکان سیاسی و حکومتی که مسلماً بر یک ساختار سیاسی مشخص، نمود عینی دارد؛ کارآمدی نظام سیاسی در صورتی به وجود می‌آید که دو طرف کارآمدی، فرد و ساختار کارآمد و فرد و ساختار در معرض کارآمد ادبیات مشترک و آمادگی پذیرش و هضم فکری همه فعالیت‌ها و ارکان یکدیگر را داشته باشند.

تنوری رضایت مردم: در این نظریه، حکومتی کارآمد است که عناصر مؤثر در بقای خود را ارضا کند. اگر «مردم» عنصر اصلی در حیات یک حکومت هستند؛ بنابراین مقیاس کارآمدی آن حکومت در میزان جلب رضایت مردم است، البته ممکن است در یک نظام خبرگان خاصی محور بقای حکومت باشند یا بخش خاصی از جمعیت بر اساس نژاد یا دین و... ملاک باشند، در آن صورت رضای آن‌ها کارآمدی را تعیین می‌کند و نظام‌های دموکراسی لیبرال و همچنین نظام جمهوری اسلامی ایران هر یک بنابر استدلال ویژه ماهیت خود، نظر مردم در

رابطه با حکومت را اساس می‌دانند؛ لذا بر اساس این نظریه کارآمدترین حکومت آن است که بهترین رضایت مردم را به خود جلب کند (لاریجانی، ۱۳۷۳، ص. ۸۸).

نظریه عملی: این نظریه مبتنی بر تئوری ذاتی اعمال ارادی است که برای هر عمل ارادی، سه رکن قائل است: اول فهم عامل از وضع موجود، دوم فهم عامل از وضعیت مراد، سوم برنامه عملی برای رسیدن به وضع مراد که مجموعه‌ای از اقدامات به هم پیوسته را تشکیل می‌دهد (لاریجانی، ۱۳۷۳، ص. ۷۷).

نظریه انجام تکلیف: در این نظریه با تبیین و تعیین شاخص‌ها و محورهایی که وظایف و تکالیف سیاسی را مشخص می‌کند، میزان التزام و تحقق این تکالیف، ملاک کارآمدی نظام دانسته می‌شود، صرف نظر از اینکه این وظایف در عرصه عمل تا چه حدی به «توفیق» دست یافته‌اند و میزان رضایت مردم در تحقق این تکالیف چقدر است صرف انجام تکلیف حاکی کارآمدی است، شایان ذکر است لازمه این تئوری بی‌توجهی به جلب رضایت مردم نیست، بلکه می‌توان آن را هم به‌عنوان یکی از تکالیف نظام سیاسی تعریف کرد؛ ولی تحقق رضایت مردم ملاک کارآمدی شناخته نمی‌شود و تنها تلاش برای انجام این تکالیف شاخص تلقی می‌شود (ذوعلم، ۱۳۸۵، ص. ۱۲۰).

نظریه سیستمی: از مکاتب نظری که می‌توان مفهوم کارآمدی و نظام کارآمد را در آن جستجو کرد نظریه سیستمی است، هرچند در این نظریه از مفهوم کارآمدی عیناً استفاده نشده است؛ اما واژگانی مانند تعادل و کارآ تقریباً معادل مفهوم کارآمدی ارزیابی می‌شود، از زمان‌های قدیم مفهوم سیستم مورد توجه اندیشمندان و فلاسفه قرار داشته است؛ ارسطو، ابن خلدون، مولوی، لایپ نیتز، هگل و هرمان همه از جمله دانشمندانی هستند که به مفهوم سیستم توجه داشته‌اند. در قرن اخیر نیز هنری کندال از نخستین افرادی است که به مفهوم سیستم و طرز کار آن اشاراتی داشته است (زاهدی، الوانی و فقهی زاهدی، ۱۳۸۳، ص. ۲۷).

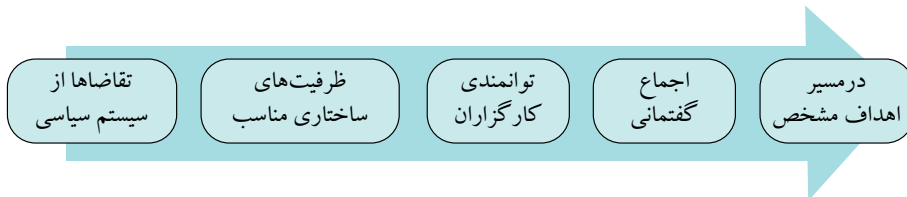
نظریه مختار (نظریه ترکیبی با محوریت انجام تکلیف): در نظام سیاسی‌ای که اصل بر پذیرفتن رهبری، نه بر مبنای رقابت‌های سیاسی و دستیابی به امتیازات ویژه قدرت، بلکه بر مبنای تکلیف الهی استوار است، اصل اساسی دخیل در رابطه بین امام و امت همان انجام تکلیف الهی است که هر دو نسبت به هم حول محور رابطه عبودیت و بندگی با خداوند متعال است و انجام تکلیف در این نظریه به معنای رد یا نفی سایر نظریه‌های موصوف نیست. در

این نظریه، موضوع «تکلیف» به معنای عالمانه، عمیق و حقیقی مدنظر است؛ یعنی همه نکات مثبت و مفیدی که در سایر نظریه‌ها وجود دارد اخذ می‌شود؛ ولی بدون اینکه کارآمدی رهبری ولایی در هیچ کدام از آن‌ها خلاصه و محدود شود، به دست آوردن توفیق در رسیدن به اهداف، تأمین رضایت مردم، ملاحظه عوامل و زمینه‌های پیرامونی در کارکرد سیستم حکومتی، رهبری و تحقق کار ویژه رهبری ولایی و نظام سیاسی، توجه به ارزش‌ها در همه مراحل اعمال قدرت، تلاش برای فهم درست وضع کنونی وضع مراد و نیز حداکثر تلاش علمی برای برنامه‌ریزی و ایجاد یک نظام کارشناسی و تصمیم‌سازی معقول و کارآمد و پویا و... همه در سایه نظریه مختار (تکلیف) به یکدیگر پیوند می‌خورند؛ بدین ترتیب، رنگ تکلیف به همه این امور رنگ الهی می‌دهد و بین آن‌ها هماهنگی ایجاد می‌کند و درعین حال حد هر کدام را نیز مشخص می‌کند و به این دلیل این نظریه را نظریه ترکیبی هم می‌توان خواند و باید توجه کرد این نظریه فقط در یک حکومت با چهارچوب دینی و الهی قابل اجراست (ذوعلم، ۱۳۸۵، ص. ۱۲۱).

جمع‌بندی: همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، در مفهوم عملی و علمی در رابطه با «کارآمدی» بین اندیشمندان این حوزه در علم سیاست، یک توافق و اجماع کاملی وجود ندارد و به اعتقاد غالب اندیشمندان این حوزه کارآمدی هر نظام سیاسی را باید با توجه به جهان‌بینی، ایدئولوژی و آرمان‌خواهی آن جامعه و حکومت ارزیابی نمود و نظر به اینکه، هر حکومت به صورت خاص دارای یک دیدگاه و جهان‌بینی به موضوع قدرت و سیاست و اهداف آن است؛ پس نمی‌توان برای تمامی حکومت‌ها و دولت‌ها یک نسخه واحد در بحث ارزیابی «کارآمدی» آن‌ها نوشت و اصطلاحاً نمی‌توان همه را با یک خط‌کش اندازه‌گیری نمود؛ اما می‌توان بر موارد زیر به‌عنوان مشترکات این تعاریف تأکید کرد:

۱. فهم مناسب از تقاضاها و درخواست‌ها از سیستم سیاسی؛
۲. تعریف اهداف متناسب با تقاضاها و حرکت به سمت آن اهداف؛
۳. توانمندی نیروها و کارگزاران سیاسی در پیشبرد اهداف و رفع موانع؛
۴. وجود ساختارهای مناسب برای پیشبرد اهداف؛
۵. ارزش‌های مشترک و اجماع بر آن‌ها.

آن‌ها را می‌توان در قالب شکل زیر که در واقع شاخص‌های کارآمدی در این پژوهش محسوب می‌شوند، معرفی کرد:

در این پژوهش تلاش می‌شود با شناسایی این مؤلفه‌ها در اندیشه رهبری به صورت موردی شاخص‌های مورد نظر ایشان را در خصوص کارآمدی جمهوری اسلامی تبیین کرد.

۴. گردآوری و تحلیل داده‌ها

۴-۱. تحلیل مضمون کارآمدی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در تقاضاها از سیستم سیاسی

منظور از «تقاضاها از سیستم» که یکی از شاخص‌های تحصیلی است، آن است که رهبر انقلاب اسلامی ایران از مجموع دولت و همچنین مردم، برای رسیدن به هدف نهایی که تشکیل حکومت اسلامی برابر با اندیشه سیاسی اسلام است چه می‌خواهد؟ با توجه به مضامین پایه‌ای تحصیلی از بیانات رهبری، آنچه را که رهبری توقع دارد را با هدف دستیابی به مضامین فراگیر جمع‌بندی گردید که نتایج زیر حاصل شد.

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
استفاده از مدیران کارآموزده	شایسته‌سالاری سیاسی	توجه به تعهد و تخصص
جان‌نشین‌پروری با هدف انتقال تجربه		
کارآمدی هر حکومت بسته به افراد آن حکومت دارد که عالم، صبور، مجاهد فی سبیل‌الله، برای خدا کار بکن که برای خودش کیسه ندوخته و کار را بلد است وارد میدان می‌شود و شجاعانه انجام می‌دهد، باشد		

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه‌ای	
<p>توجه به تعهد و تخصص</p>	<p>وجود رابطه مستقیم بین آگاهی دینی با ارتقای مثبت تعهد سیاسی</p>	<p>ضرورت خودسازی و دوری از گناه</p>	
		<p>مکتب و تفکر اسلام جدای نفع مردم نیست و اینکه بگوییم مردم را رها کنید و به دین خدا بچسبید انحراف در مکتب اسلام است.</p>	
		<p>ارزش‌های اصلی انقلاب اسلامی شامل عدالت اجتماعی، رفع سه دشمن جامعه (فقر، ناامنی و بیسوادی)؛ اجرای سیاست خارجی بر سه اصل (عزت، حکمت و رعایت تقیه در صورت لزوم)؛ حکومت صالحان، یعنی خوب بودن مسئولان (باید متدین و با تقوا باشیم، دروغ نگوئیم، غیبت نکنیم، به مال دنیا حرص نزنیم، اهل تجمل، تشریفات، اسراف، بدخواهی نبوده و ادعاهای دروغ نکنیم).</p>	
		<p>استحکام بخشی فرهنگی با ارتقای ایمان مردم به دین و موارد فرهنگی خودشان.</p>	
		<p>ضرورت ایجاد مجمعی تخصصی در سازمان ائمه جمعه برای به روز نگه داشتن ائمه جمعه در علوم روز</p>	
		<p>ضرورت پاسخگویی به روز به شبهات سیاسی و معنوی حادث شده در ذهن جوانان به وسیله روحانیون</p>	
<p>لزوم اتحاد ملی حمایت از دولت</p>	<p>حفظ وحدت ملی</p>	<p>مقاومت یعنی استحکام بخشی به بنیان‌های فرهنگی اقتصادی و سیاسی</p>	<p>۲</p>
		<p>ضرورت حفظ وفاق وحدت کلمه</p>	
		<p>دوری از اتهام زنی و ایجاد تشنج و بداخلاقی</p>	
		<p>وحدت کلمه بین مسئولین و مردم</p>	
		<p>ارزش‌های انقلاب دو مبنا دارد (مکتب و مردم)</p>	
		<p>استحکام بخشی سیاسی با اعتقاد به آرمان‌های انقلاب و پابندی به آن</p>	
		<p>هوشیاری در قبال اقدامات اختلاف افکنانه بین مردم و مسئولان</p>	
		<p>هوشیاری ملت و مسئولان از وجود منافقان داخلی</p>	

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	
رئیس‌جمهور باید کاردان، بانشاط، پیگیر، عادل، ضد فساد و خواهان عدالت اجتماعی باشد حمایت رهبری از رئیس‌جمهور منتخب مردم رئیس‌جمهور باید گره‌گشای زندگی مردم باشد	ضرورت حمایت همگانی از قوه مجریه	لزوم اتحاد ملی حمایت از دولت	
	تلاش دولت در سیاست خارجی باید منطبق با قانون و راهبرد نظام باشد پایبندی سفره به اصول انقلاب و اسلام عدم وابستگی سیاسی به بیگانگان لزوم حفظ استقلال	سیاست خارجی مبتنی بر اصول اسلامی	اصول سیاست خارجی بر استقلال و اشاعه اسلام باشد
		اولویت‌دهی به امر نظارت	وجود نظارت مستمر
نظارت مستقیم مدیر بر عملکرد زیردستان ایجاد سامانه نظارتی و ارتقای کیفیت آن			
عدم وابستگی اقتصادی به بیگانگان		استقلال اقتصادی	اقتصادی باید خودکفا و با هدف رفع فقر باشد

۲-۴. تحلیل مضمون کارآمدی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در مسیر اهداف مشخص

منظور از «در مسیر اهداف مشخص» که یکی از شاخص‌های تحصیلی بود، آن است که رهبر انقلاب اسلامی ایران از مجموع دولت و حاکمیت برای رسیدن به هدف نهایی که تشکیل حکومت اسلامی برابر با اندیشه سیاسی اسلام است چه می‌خواهد؟ با توجه به مضامین پایه‌ای تحصیلی از بیانات رهبری، آنچه را که رهبری توقع دارد را با هدف دستیابی به مضامین فراگیر جمع‌بندی گردید که نتایج زیر حاصل شد:

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه‌ای	
<p>اهداف اصلی و اولیه حکومت از نظر رهبری ایجاد رفاه و عدالت اجتماعی بر اساس تعالیم اسلامی است</p>	<p>حکومت برای مردم نه بر مردم</p>	خدمت به مردم	۱
		ولی نعمت دانستن مردم	
		اقدامات بر اساس خیر عامه باشد	
		ایجاد حس آرامش به مردم	
		پایه‌های اقتدار ملی در حکومت اسلامی شامل ارتباط با خدا و توجه به مردم	
		ضرورت دوری مسئولان از تجمل گرایی و همدمی با مردم	
		اولویت بخشی به مردم‌سالاری دینی با نماد انتخابات	
	<p>عدم جدایی دین از سیاست و محور دانستن اسلام در تمام امور</p>	سیاست ما عین دیانت ما و بالعکس است	
		هر گونه کار غیر اخلاقی و شرعی برای کسب قدرت حرام است	
		کارآمدی حکومت، یعنی عمل دقیق مسئولان به اسلام	
		اعتقاد و اعتماد به غنی بودن شیوه حکومت داری در اسلام	
		اسلامیت و جمهوریت دو اصل جداناپذیر حکومت اسلامی است و بحث تقدم یکی بر دیگری موضوعات انحرافی است	
		محور تمرکز نظام اسلامی عدالت است	
		افکار و بیانات امام خمینی مبانی انقلاب اسلامی است	
		مسئولان باید خدا را ناظر بر امور خود بدانند	
		ضرورت حرکت انقلاب به سمت ماهیت علوی (عدالت+تقوی+مجاهدت در راه خدا) نه ظواهر علوی (ظاهر سازی)	
		ضرورت حفظ ایمان و امانت داری	

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه‌ای	
<p>اهداف ثانویه حکومت از نظر رهبری تشکیل تمدن اسلامی است</p>	<p>شجاعت و مسئولیت‌پذیری انقلابی</p>	<p>رمز پیروزی انقلاب ایستادگی بر اصول ارزش‌ها و استقامت و عدم هراس از تهدیدات</p>	<p>۲</p>
		<p>ضرورت حفظ شجاعت انقلابی در برابر تهدیدات</p>	
		<p>مسئولیت در نظام اسلامی خدمت‌گذاری است</p>	
		<p>دل‌ن بستن به مسئولیت</p>	
		<p>اولویت‌بخشی منافع ملی به منافع شخصی به‌وسیله مسئولان</p>	
		<p>عدالت و دفاع از محروم اصل نظام اسلامی</p>	
	<p>فسادستیزی و قانون مداری انقلابی</p>	<p>ضرورت مبارزه با فساد به‌وسیله دولت و مبارزه با افراد سوء استفاده‌گر</p>	
		<p>ضرورت برخورد قضایی با افراد متخلف بدون رعایت هیچ ملاحظه‌ای با اتکا بر قانون</p>	
		<p>پایه مشروعیت در حکومت اسلامی از رهبری تا سایر افراد وابسته به مبارزه با فساد، تبعیض و نیز عدالت‌خواهی است در غیر این صورت هرگونه تصرف افراد در مناصب و... غیرشرعی خواهد بود</p>	
		<p>وظیفه حکومت اسلامی اقامه قسط، اجرای عدالت، تربیت ملت و پیشرفت مادی و معنوی ملت و به تکامل رساندن کشور و نجات آن از محرومیت است</p>	

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۳	اتکاب به درون و خودباوری	ضرورت اتکاب به نیروها و تولیدات داخلی
	عدالت محوری و تلاش برای ایجاد رفاه مادی و معنوی	وظیفه مهم مسئولان رفع فقر و فساد و برقراری عدالت است
		وظیفه حکومت اسلامی ایجاد بستر رشد مادی و معنوی جامعه است
		هدف انقلاب اسلامی اجرای عدالت اخلاق و معنویت و رفاه مادی است بر اساس مکتب اسلام
	اهداف ثانویه حکومت از نظر رهبری تشکیل تمدن اسلامی است	آرمان‌های انقلاب اسلامی به ترتیب انقلاب اسلامی، بعد تشکیل نظام اسلامی، بعد تشکیل دولت اسلامی، بعد تشکیل کشور اسلامی، بعد تشکیل تمدن اسلامی
		شاخصه‌های نظام اسلامی شامل عزت و مقابله با کفار و حمایت از مظلوم است
وحدت دنیای اسلام با هدف تشکیل تمدن جهانی اسلامی	ضرورت حفظ وحدت در جهان اسلام	

۳-۴. تحلیل مضمون کارآمدی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در رابطه با ظرفیت‌های ساختاری مناسب

منظور از «ظرفیت‌های ساختار مناسب» که یکی از شاخص‌های تحصیلی بود، آن است که رهبر انقلاب اسلامی ایران با توجه به پتانسیل‌های موجود در کشور به خصوص پتانسیل معنوی از مجموع دولت برای رسیدن به هدف نهایی که تشکیل حکومت اسلامی برابر با اندیشه سیاسی اسلام است چه می‌خواهد؟ با توجه به مضامین پایه‌ای تحصیلی از بیانات رهبری، رهبری توقع دارد را با هدف دستیابی به مضامین فراگیر جمع‌بندی گردید که نتایج زیر حاصل شد:

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه‌ای	
<p>ایجاد انسجام در ساختار عمومی با اولویت‌دهی به امور آموزش و فرهنگ‌سازی</p>	<p>اتحاد ملی بین مردم و حکومت</p>	اتحاد ملی بین مردم و حکومت	۱
		دوری از اختلاف در بین ارکان نظام	
		ارتباط و هماهنگی سران قوا در کارها	
		شناسایی و رفع خلأهای قانونی	
		حمایت مردم از دولت برای رفع مشکلات	
		ضرورت همکاری قوای سه‌گانه برای رفع مشکل مردم	
		ضرورت دوری از مجادلات سیاسی	
		ایجاد تفرقه بین مسئولان و بین مردم و انتشار حس بی‌خیالی و بی‌مبالاتی آفت پیشرفت است	
		حفظ انسجام و یکپارچگی انقلاب مثل ناموس مقدس	
		مبنای ایجاد آینده مطلوب تقویت ایمان، اجرای عدالت، فراگیری علم در کشور، ایجاد اتحاد ملی و حفظ آرامش	
	ضرورت وحدت بین قوا بدون در نظر گرفتن جناح‌ها		
	<p>اولویت‌دهی به امور مردم و آموزش عمومی</p>	اولویت‌بخشی به محرومیت‌زدایی	۲
		اولویت‌بخشی به نیاز مردم و کشور در اقدامات	
		اولویت‌بخشی به مناطق محروم	
		تسهیل زندگی مردم	
		ضرورت اولویت‌بندی مسئولان در انجام اقدامات	
		اولویت‌دهی به آموزش و پرورش و دانشگاه برای داشتن آینده‌ای مقتدر از لحاظ مادی و معنوی	
		<p>در مسائل داخلی هم تأمین عدالت اجتماعی و امنیت عمومی و رعایت طبقات ضعیف و محروم، یک رکن اصلی است؛ همچنان‌که در سطح حرکت عمومی کشور، اخلاق و روحیات اسلامی و برادری و گذشت و ایثار و بقیه خلقیات حسنه اسلامی هم باید مورد توجه قرار گیرد</p>	

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر						
<p>ثواب تلقی نمودن کار در نظام اسلامی</p> <p>راه پیشرفت تمسک به اسلام و پشتیبانی ملت از دولت و داشتن بصیرت است</p> <p>ممنوعیت حرکت مسئولان به سمت تجملات</p> <p>لزوم رعایت تقوی بین مسئولان</p> <p>حضور میدانی مسئولان در صحنه</p> <p>ممنوعیت مدیریت پشت میزی</p> <p>ضرورت صداقت مسئولین در امور با مردم</p> <p>ضرورت تقویت نظارت بر مدیران</p>	<p>تقویت حس ایثارگری</p>	<p>۳</p>						
			<p>ضرورت ایجاد امید و اعتماد به نفس در مردم و مسئولان</p> <p>شرطی نکردن تصمیمات حکومتی به امور خارجی</p> <p>موفقیت‌ها در سایه مقاومت است</p> <p>اتکا به توان داخلی</p> <p>ممنوعیت تکیه بر خارجی‌ها</p> <p>اتکای مسئولان به نیروهای داخلی خصوصاً جوانان</p> <p>ضرورت امید به آینده و تداوم حرکت روبه‌جلو</p>	<p>تقویت حس اعتماد به نفس و امید در جامعه</p>	<p>۴</p>			
						<p>فریب ظاهر دشمن را نخوردن</p> <p>ضرورت داشتن بصیرت</p> <p>ضرورت دشمن‌شناسی از طرف مردم و مسئولان</p>	<p>دشمن‌شناسی عمومی</p>	<p>۵</p>

ایجاد انسجام در ساختار عمومی با اولویت‌دهی به امور آموزش و فرهنگ‌سازی

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۶	تقویت حس مسئولیت‌پذیری در بین مسئولان	عدم فرق در اجرای مسئولیت با روز اول شروع با روز آخر خدمت مثل یک مؤلف کتاب که فرقی در انگیزه نوشتن صفحه اول با آخر ندارد
		جابجایی مسئولیت‌ها و افراد نباید خللی در استمرار سیاست‌های کلی نظام ایجاد کند
		تنها رقابت مشروع در حکومت اسلامی رقابت برای خدمت‌رسانی به مردم است
۷	قاطعیت در اقدام و عمل به وعده	ضرورت مقابله با فساد در تمام دستگاه‌ها و قوای سه‌گانه
		ضرورت عمل‌گرایی و دوری از شعار
		ضرورت پاسخگو دانستن مسئولان در برابر مردم
		ضرورت حساسیت مردم به رفتار مسئولان
		ممنوعیت اشرافی‌گری مسئولان
انتصاب مدیران لایق به دور از ملاحظات		

۴-۴. تحلیل مضمون کارآمدی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در رابطه با ارزش مشترک اجماع‌گفتمانی
 منظور از «ارزش مشترک اجماع‌گفتمانی» که یکی از شاخص‌های تحصیلی بود، آن است که رهبر انقلاب اسلامی ایران از مجموع دولت و حاکمیت و مردم چه اقدامات مشترکی برای رسیدن به هدف نهایی که تشکیل حکومت اسلامی برابر با اندیشه سیاسی اسلام است می‌خواهد؟ با توجه به مضامین پایه‌ای تحصیلی از بیانات رهبری، در این مرحله برابر نمودار شاخص‌های تحصیلی رهبری توقع دارد را با هدف دستیابی به مضامین فراگیر جمع‌بندی گردید که نتایج زیر حاصل شد.

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
<p>توکل به خدا و حفظ دولت و ملت است ایجاد روحیه امید در بین مردم محبت به مردم تقویت روحیه اعتماد به نفس ضرورت امید به آینده و تداوم حرکت رو به جلو</p>	<p>توکل به خدا و حفظ نشاط ملی ارزش مشترک بین دولت و ملت است</p>	<p>توکل به خدا ضرورت ایجاد امید و اعتماد به نفس در مردم و مسئولان</p>
<p>تقویت روحیه شهادت‌طلبی حمایت از شهدا و خانواده شهدا</p>	<p>احترام به فرهنگ شهادت ارزش مشترک بین دولت و ملت است</p>	
<p>ارزش مشترک معنوی بین دولت و ملت باعث اجماع گفت‌وگو کارآمدی است</p>	<p>حفظ وحدت ملی حفظ وحدت ملی و دوری از اختلافات با داشتن بصیرت ارزش مشترک بین دولت و ملت است</p>	<p>حفظ وحدت ملی مبنای ایجاد آینده مطلوب تقویت ایمان، اجرای عدالت، فراگیری علم در کشور، ایجاد اتحاد ملی و حفظ آرامش ضرورت مسئولیت‌پذیری هر فرد و لزوم انجام دقیق وظیفه انسجام و یکپارچگی انقلاب باید مثل ناموس مقدس حفظ شود ایجاد تفرقه بین مسئولان و بین مردم و انتشار حس بی‌خیالی و بی‌مبالاتی آفت پیشرفت است دوری از اختلافات مذهبی اعتراض اگر با نیت همراهی و دور از مقابله باشد اشکال ندارد ضرورت داشتن بصیرت راه پیشرفت تمسک به اسلام و پشتیبانی ملت از دولت و داشتن بصیرت است</p>

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه‌ای
<p>ارزش مشترک معنوی بین دولت و ملت باعث اجماع‌گفتمان کارآمدی است</p>	<p>حفظ وحدت ملی و دوری از اختلافات با داشتن بصیرت ارزش مشترک بین دولت و ملت است</p>	لزوم دشمن‌شناسی به‌وسیلهٔ ملت و دولت
		<p>ضرورت بی‌توجهی مردم و مسئولان به تبلیغات روانی دشمن در ایجاد اختلاف خصوصاً بین قوای سه‌گانه</p>
		فرب‌ظاهر دشمن را نخوردن
		<p>ضرورت معرفی دستاوردهای انقلاب به مردم با هدف خنثی کردن تبلیغات منفی دشمن که خواهان الفای ناکارآمدی حکومت است</p>
	<p>اعتماد به درون و ایستادگی با عزت و عدم اعتماد به بیگانگان ارزش مشترک بین دولت و ملت است</p>	شناخت عملیات روانی منفی دشمن و مقاومت در برابر آن
		اتکا به توان داخلی
		نفی هر گونه وابستگی به بیگانگان
		<p>راه پیشرفت تکیه بر تمدن ایرانی و استفاده از راه‌حل‌های بومی به‌جای چشم‌داشت به خارج است</p>
		ممنوعیت تکیه بر خارجی‌ها
		اتکای مسئولان به نیروهای داخلی خصوصاً جوانان
		<p>راه واقعی عزت و سربلندی هر ملت اینکه دانشمندان به‌جای مهاجرت علم خود را در وطن استفاده کنند</p>
		ایستادگی و مقاومت تنها راه پیروزی
		عدم هراس ملی از تحریم‌های سیاسی و اقتصادی
		موفقیت‌ها در سایهٔ مقاومت است
راه‌حل مشکلات تماماً داخلی است		
<p>ضرورت ایجاد خودباوری ملی در امور سیاسی و علمی</p>		
عدم اتکا به وعده‌های بین‌المللی و ضرورت تلاش از درون نظام		

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه‌ای
<p>دولت، ملت و حکومت برای رسیدن به ارزش مشترک باید در اجرای وظایف ذاتی خود همپوشانی عملی داشته باشند</p>	<p>حمایت کامل مردم از دولت و انتخاب فرد اصلح در انتخابات ارزش مشترک ملی است</p>	<p>قوام نظام به اعتماد مردم به افراد منتخب است</p> <p>ضرورت نقش مردم در انتخابات</p> <p>ضرورت وجود آزادی بیان و فکر</p> <p>انتخاب ارکان و مسئولین نظام به وسیله مردم</p> <p>ضرورت حضور فعال مردم در انتخابات</p> <p>ضرورت انتخاب افراد در انتخابات با ایجاد شناخت نسبی</p> <p>ضرورت حضور مردم در تمام عرصه‌های سیاسی و اقتصادی و فرهنگی</p> <p>ضرورت حضور مردم در انتخابات و انتخاب فرد شایسته با تقوی و معتقد به انقلاب و علاقه‌مند به خدمت و طرفدار محرومین و ضد فساد</p> <p>مردم در انتخابات اصلح را انتخاب کنند، یعنی فردی که نیاز جامعه را می‌فهمد</p> <p>وظایف ملت در قبال دولت شامل اعتماد و همراهی با مسئولان البته همراه با نظارت</p> <p>در فضای انتخابات از ایجاد سیاه نمایی خودداری شود</p> <p>حمایت مردم از دولت برای رفع مشکلات</p> <p>ضرورت ایستادگی ملت در پای انقلاب</p> <p>ضرورت نظارت مردم در عملکرد مسئولین</p> <p>ضرورت حساسیت مردم به رفتار مسئولان</p> <p>ضرورت حضور و پشتیبانی ملت از دولت</p> <p>ضرورت دشمن شناسی از طرف مردم و مسئولان</p>

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۳	ضرورت فسادستیزی ارزش مشترک در تمام قوا	فسادستیزی به ترتیب اولویت ابتدا از طریق قوای مجریه و سپس قوه مقننه و نهایت قوه قضاییه باید انجام شود
		ضرورت تقویت نظارت بر مدیران
		ضرورت مقابله با فساد در تمام دستگاه‌ها و قوای سه‌گانه
		مبارزه سرسخت با فساد
	ارزش مشترک مسئولان خدمت بی‌منت و ایثارگرانه با رویکرد الهی است	تنها رقابت مشروع در حکومت اسلامی رقابت برای خدمت‌رسانی به مردم است
		ضرورت دوری از مجادلات سیاسی
		تسهیل زندگی مردم
		اولویت‌بخشی به مناطق محروم
	ارزش مشترک مسئولان خدمت بی‌منت و ایثارگرانه با رویکرد الهی است	انتصاب مدیران لایق به دور از ملاحظات وظیفه رئیس‌جمهور تلاش و جدیت است
		ضرورت ایجاد نهضت خدمت به ملت در مسئولین
		راه‌های حفظ حضور و اعتماد ملت دوری از ایجاد تنش‌های سیاسی و جلوگیری از تبعیض‌ها و رانت‌خواری
		دوری از استبداد
		سلامت محیط خانواده
		ایجاد دیدگاه آینده‌بین
	ارزش مشترک مسئولان خدمت بی‌منت و ایثارگرانه با رویکرد الهی است	ایجاد عدالت اجتماعی
		همدلی بین ملت و دولت
ضرورت حفظ صراحت و صداقت در مسئولان در برابر مردم		
ضرورت رعایت مردم‌سالاری و خودباوری		

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه‌ای	
<p>دولت، ملت و حکومت برای رسیدن به ارزش مشترک باید در اجرای وظایف ذاتی خود همپوشانی عملی داشته باشند</p>	<p>ارزش مشترک مسئولان خدمت بی‌منت و ایثارگراانه با رویکرد الهی است</p>	کارآمدی مسئولان باید مبتنی بر شرع و قانون باشد	۴
		ضرورت استفاده از جوانان در امور سیاسی و اقتصادی و علمی	
		ضرورت جلوگیری از شکاف طبقاتی	
		اساس بودن عدالت اجتماعی	
		مسئولیت‌ها را میدان تسویه حساب شخصی قرار ندهید	
		مسئولیت در دست افراد امانت است	
		بین افراد باایمان و کاردان اولویت را به باایمان دهید؛ زیرا فرد مؤمن برای مردم مفیدتر خواهد بود	
		ارکان اقتدار ملی رعایت دو اصل است (مسئولیت‌پذیری افراد وحدت قوای سه‌گانه)	
		کارآمدی، یعنی هر فرد در اجرای مسئولیتش دقیق و خوب کار کند	
		ضرورت وحدت بین قوا	
		ضرورت حفظ اقتدار ملی	
		وظایف مسئولین در قبال ملت کار و کار و تدبیر و عدم غافل شدن از این امور حتی یک‌لحظه	
		وظیفه رئیس‌جمهور تلاش و جدیت است	
		دوری از اختلاف در بین ارکان نظام	
		شناسایی و رفع خلأهای قانونی	
ارتباط و هماهنگی سران قوا در کارها			
عدم فرق در اجرای مسئولیت با روز اول شروع با روز آخر خدمت مثل یک مؤلف کتاب که فرقی در انگیزه نوشتن صفحه اول با آخر ندارد			
ضرورت صداقت مسئولین در امور با مردم			

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه‌ای	
<p>دولت، ملت و حکومت برای رسیدن به ارزش مشترک باید در اجرای وظایف ذاتی خود همپوشانی عملی داشته باشند</p>	<p>ارزش مشترک مسئولان خدمت بی‌منت و ایثارگرانه با رویکرد الهی است</p>	<p>جابجایی مسئولیت‌ها و افراد نباید خللی در استمرار سیاست‌های کلی نظام ایجاد کند</p>	<p>۵</p>
		<p>ضرورت اولویت‌بندی مسئولان در انجام اقدامات</p>	
		<p>اولویت‌بخشی به نیاز مردم و کشور در اقدامات</p>	
		<p>اولویت‌دهی به آموزش و پرورش و دانشگاه برای داشتن آینده‌ای مقتدر از لحاظ مادی و معنوی</p>	
		<p>اولویت‌بخشی به محرومیت‌زدایی</p>	
		<p>ضرورت پاسخگو دانستن مسئولان در برابر مردم</p>	
		<p>ثواب تلقی نمودن کار در نظام اسلامی</p>	
		<p>ممنوعیت اشرافی‌گری مسئولان</p>	
		<p>ضرورت همکاری قوای سه‌گانه برای رفع مشکل مردم</p>	
		<p>ضرورت وحدت بین قوا بدون در نظر گرفتن جناح‌ها</p>	
		<p>ضرورت عمل‌گرایی و دوری از شعار</p>	
		<p>ممنوعیت حرکت مسئولان به سمت تجملات</p>	
		<p>لزوم رعایت تقوی بین مسئولان</p>	
		<p>حضور میدانی مسئولان در صحنه</p>	
<p>ممنوعیت مدیریت پشت میزی</p>			
<p>شرطی نکردن تصمیمات حکومتی به امور خارجی</p>			
<p>در مسائل داخلی هم تأمین عدالت اجتماعی و امنیت عمومی و رعایت طبقات ضعیف و محروم یک رکن اصلی است، همچنان‌که در سطح حرکت عمومی کشور، اخلاق و روحیات اسلامی و برادری و گذشت و ایثار و بقیه خلیقات حسنه اسلامی هم باید مورد توجه قرار بگیرد</p>			

۴-۵. تحلیل مضمون کارآمدی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در رابطه با توانمندی کارگزاران

منظور از «توانمندی کارگزاران» که یکی از شاخص‌های تحصیلی بود آن است که رهبر انقلاب اسلامی ایران شاخص‌های یک کارگزار اسلامی را برای رسیدن به هدف نهایی که تشکیل حکومت اسلامی برابر با اندیشه سیاسی اسلام است، چه می‌داند؟ با توجه به مضامین پایه‌ای تحصیلی از بیانات رهبری، در این مرحله برابر نمودار شاخص‌های تحصیلی آنچه را که رهبری توقع دارد را با هدف دستیابی به مضامین فراگیر جمع‌بندی گردید که نتایج زیر حاصل شد.

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱	ارتقای توانمندی‌های معنوی کارگزاران با در نظر گرفتن خدا	تلاش با نیت الهی
		توکل به خدا در کارها
		در نظر گرفتن رضای خدا در کارها
		کارآمدی شرعی مشروعیت ساز است
		وجود اعتقاد در مسئولین دال بر پاسخگویی در قبال خدا
۲	ارتقای توانمندی‌های اخلاقی کارگزاران با در نظر گرفتن صداقت و امانت‌داری	دوری از حب و بغض شخصی در کارها
		داشتن روحیه انتقادپذیری
		دوری از حس انتقام‌جویی سیاسی
		شجاعت در انجام کارها
		ارتقای حس مسئولیت‌پذیری
		داشتن حس وطن‌دوستی
		خستگی‌ناپذیری مسئولین از ادامه راه انقلاب
۳	ارتقای توانمندی‌های اخلاقی کارگزاران با در نظر گرفتن صداقت و امانت‌داری	حفظ روحیه فداکاری و شهادت‌برای دور کردن دشمن
		مؤلفه‌های کارآمدی: مسئولان متدین، امانت‌داری، صداقت و دل‌بستگی به اهداف انقلاب و مردم
		عدم غرور به خود

مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر									
<p>۴</p> <p>افزایش طرح خود نظارتی در مسئولان</p> <p>پرهیز از غفلت</p> <p>امانت‌داری و تقوا شاخص‌های مدیر اسلامی</p> <p>حرف و عمل با هم همخوانی داشته باشد</p> <p>ضرورت مبارزه با نفس در مسئولین</p> <p>خضوع در برابر مردم</p> <p>همت و تلاش در کار</p>	<p>ارتقای توانمندی‌های اخلاقی</p> <p>کارگزاران با در نظر گرفتن صداقت و امانت‌داری</p>	<p>کارآمدی در حوزه شخصیت حقیقی کارگزاران می‌بایست برابر تعالیم اخلاقی اسلام الگو شود</p>									
			<p>۵</p> <p>هوشیاری مسئولین در تأثیرناپذیری از القای روانی دشمن دال بر ناکارآمدی حکومت اسلامی</p> <p>تلاش مسئولان برای انجام دقیق کارها</p> <p>حفظ مسئولیت‌پذیری در مسئولان برای انجام کامل مسئولیت</p> <p>مسئولیت در نظام اسلامی یک امانت است</p> <p>دوری مسئولین از رقابت‌های سیاسی بر مسائل قدرت‌طلبی و امور دنیوی</p> <p>حذر مسئولین از گرفتاری در دام بازی جناح‌بندی سیاسی که از نقشه‌های دشمن است</p> <p>پرهیز مسئولان از کم‌کاری، جناح‌بازی و لابی‌گری</p>	<p>ارتقای توانمندی‌های سیاسی کارگزاران با حس مسئولیت‌پذیری</p>	<p>کارآمدی باید در حوزه شخصیت حقوقی کارگزاران بر اساس اهداف متعالی اسلام برونداد داشته باشد</p>						
						<p>۶</p> <p>آسیب‌های مهم مسئولان ایجاد تنش سیاسی و عیب‌جویی‌های سیاسی است</p> <p>مسئولان انتقاد را به‌عنوان هدیه بدانند</p> <p>پرهیز مسئولان از مجادلات سیاسی</p>	<p>ارتقای توانمندی‌های سیاسی کارگزاران با حس مسئولیت‌پذیری</p>				
									<p>۷</p> <p>ایجاد روحیه اعتمادبه‌نفس ملی در زمینه‌های اقتصادی و سیاسی و نظامی، علمی و کشاورزی</p>	<p>ارتقای توانمندی‌های مدیریتی کارگزاران با افزایش علم و تلاش برای فساد ستیزی</p>	

نتیجه‌گیری

این پژوهش با استفاده از روش تحلیل مضمون بیانات رهبر انقلاب که حاصل تحلیل برخی از بیانات و سخنرانی‌های ایشان در دیدارهای عمومی و خصوصی در طول مدت رهبری ایشان تاکنون بوده است، به دنبال پاسخ به این پرسش اصلی است که مفهوم کارآمدی در اندیشه ایشان چگونه تعریف شده و چه الزاماتی دارد؟ هرچند همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، در مفهوم عملی و علمی در رابطه با «کارآمدی» بین اندیشمندان این حوزه در علم سیاست، توافق و اجماع کاملی وجود ندارد؛ به اعتقاد غالب اندیشمندان این حوزه، کارآمدی هر نظام سیاسی را باید با توجه به جهان‌بینی، ایدئولوژی و آرمان‌خواهی آن جامعه و حکومت ارزیابی نمود و نظر به اینکه، هر حکومت به صورت خاص دارای یک دیدگاه و جهان‌بینی به موضوع قدرت، سیاست و اهداف آن است؛ پس نمی‌توان برای تمامی حکومت‌ها و دولت‌ها یک نسخه واحد در بحث ارزیابی «کارآمدی» آن‌ها نوشت و اصطلاحاً نمی‌توان همه را با یک خط‌کش اندازه‌گیری کرد؛ اما نظر به اینکه برای اجرای یک کار پژوهشی نیاز به شاخص‌گذاری است تا بتوان با استناد به آن شاخص‌ها مسیر پژوهش را اصطلاحاً ریل‌گذاری نمود که در این راستا می‌توان بر موارد زیر به عنوان مشترکات این تعاریف تأکید کرد:

۱. فهم مناسب از تقاضاها و درخواست‌ها از سیستم سیاسی؛
۲. تعریف اهداف متناسب با تقاضاها و حرکت به سمت آن اهداف (اهداف غائی)؛
۳. توانمندی نیروها و کارگزاران سیاسی در پیشبرد اهداف و رفع موانع؛
۴. وجود ساختارهای مناسب برای پیشبرد اهداف؛
۵. ارزش‌های مشترک و اجماع بر آن‌ها.

که در این پژوهش و با استفاده از روش تحلیل مضمون غالب سخنرانی‌های رهبر انقلاب اسلامی آیت‌الله خامنه‌ای در قالب پنج شاخص پیش‌گفته شده تحلیل گردید: مفهوم کارآمدی در اندیشه سیاسی اسلام با تأکید بر دیدگاه رهبر جمهوری اسلامی ایران

شاخص‌ها	نتایج حاصله از تحلیل
تقاضاها از سیستم	توجه به تعهد و تخصص
	لزوم اتحاد ملی و حمایت از دولت
	اصل سیاست خارجی بر استقلال و اشاعه اسلام است
	وجود نظارت مستمر سیستمی
	در حوزه اقتصاد باید اصل بر خودکفایی و با هدف رفع فقر باشد
اهداف غایی و مشخص	اهداف اصلی و اولیه حکومت ایجاد رفاه و عدالت اجتماعی بر اساس تعالیم اسلامی است
	اهداف ثانویه حکومت تشکیل تمدن اسلامی است
ظرفیت‌های ساختاری مناسب	ایجاد انسجام در ساختار عمومی با اولویت‌دهی بر امور آموزش و فرهنگ‌سازی
	ایجاد انسجام در ساختار دولتی با اولویت مسئولیت‌پذیری و صداقت ساختار دولت
اجماع گفتمانی و ارزش مشترک	ایجاد ارزش مشترک معنوی بین دولت و ملت باعث اجماع گفتمانی کارآمدی است
	دولت، ملت و حکومت برای رسیدن به ارزش مشترک باید در اجرای وظایف ذاتی خود همپوشانی عملی داشته باشند
توانمندی کارگزاران	کارآمدی در حوزه شخصیت حقیقی کارگزاران می‌بایست برابر تعالیم اخلاق اسلامی الگو شود
	کارآمدی در حوزه شخصیت حقوقی کارگزاران باید بر اساس اهداف متعالی اسلامی برون‌داد (فراتر از شعار) داشته باشد

منابع

- ابوالحمد، عبدالحمید (۱۳۷۰). مبانی سیاست. تهران: نشر توس.
- احمدی، مجید (۱۳۹۶). بایسته‌های کارآمدی سیاسی در نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر مؤلفه‌های بنیادین اندیشه علوی. رساله دکتری، دانشگاه معارف اسلامی قم.
- اخوان کاظمی، بهرام (۱۳۹۳). مقارنه جایگاه کارآمدی در نظریات توسعه غربی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۳(۱)، ۱۰۹-۱۳۸.

https://www.roir.ir/article_63305.html

- از کیا، مصطفی (۱۳۸۱). جامعه‌شناسی توسعه. تهران: نشر کلمه.
- پرچمی، داود و جلالی، فاطمه (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر کارآمدی سیاسی دولت‌ها در منطقه غرب آسیا. فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ۱۹ (۷۱)، ۱۱۳-۱۳۹.
- <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1223554>
- جعفری، محمدرضا (۱۳۷۷). فرهنگ نشر نو. تهران: نشر تنویر.
- درخشه، جلال، افتخاری، اصغر و ردادی، محسن (۱۳۹۴). تحلیل مضمونی اعتماد در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. جستارهای سیاسی معاصر، ۶ (۳)، ۵۲-۷۳.
- https://politicalstudy.ihs.ac.ir/article_1910.html
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷). لغتنامه دهخدا، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- ذوعلم، علی (۱۳۸۵). تجربه کارآمدی حکومت ولایتی. تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- زاهدی، شمس السادات، الوانی، سیدمهدی و فقیهی، ابوالحسن (۱۳۸۳). فرهنگ جامع مدیریت. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- شفیع‌فر، محمد و قربانی، مصطفی (۱۳۹۵). تعاملات کارآمدی و مشروعیت نظام‌های سیاسی. مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۳ (۴۷)، ۱۸۳-۲۰۰.
- <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1274129>
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۷). جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری کاشانی، تهران: نشر نی.
- لاریجانی، محمدجواد (۱۳۷۳). حکومت، مباحثی در مشروعیت و کارآمدی. تهران: انتشارات سروش.
- نظامی، مریم (۱۳۹۵). کارآمدی و نظام جمهوری اسلامی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه حقوق و علوم سیاسی، پردیس علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه یزد.